

در این شماره میخوانید:

- مسئولیت پذیری در حرفه پزشکی
- آنچه به اعمال و رفتار صاحبان حرفه های علوم پزشکی معنا و ارزش می بخشد

به نام خدا

صفحه

عنوان

۳

اخلاق حرفه ای، آنچه به اعمال و رفتار صاحبان حرفه های علوم پزشکی معنا و ارزش می بخشد

۴

مسئولیت پذیری در حرفه پزشکی

کلید سلامت

شماره شاپا: ۶۰۱۸-۲۲۵۱

سال ششم- شماره ۶۲

شهریور ۱۳۹۴

صاحب امتیاز و مدیر مسئول:

دکتر کامران باقری لنگرانی، رئیس مرکز تحقیقات سیاستگذاری سلامت

سر دبیر:

دکتر احمد کلاته ساداتی

اعضای هیأت تحریریه:

دکتر محمود نجابت، دکتر حسن جولایی، دکتر سولماز قهرمانی، دکتر مجید فروردین، دکتر نجمه مهارلویی

طراحی و صفحه آرایی:

فرحناز ایزدی

همکاران این شماره: دکتر امید آسمانی، دکتر سید ضیاء الدین تابعی، محمد تقی ایمان، مرضیه معطری، دکتر فرخنده شریف، محمد خیر

اخلاق حرفه ای، آنچه به اعمال و رفتار صاحبان حرفه های علوم پزشکی معنا و ارزش می بخشد

دکتر امید آسمانی؛ هیات علمی بخش اخلاق پزشکی

است. بنابراین، علاوه بر شخصیت اخلاقی فعالین حرفه پزشکی، رفتار و کردار آنها، طرز برخورد و تعامل آنها و طرز تفکر آنها نیز در اخلاق حرفه ای مورد توجه قرار می گیرد؛ به این معنی که شخصیت، طرز تفکر و طرز رفتارهای ناسالم، مسئولیت ناپذیری و ... در تضاد با اعتبار و تمامیت حرفه پزشکی است و باقوه و بالفعل به آن آسیب می رساند. خوشبختانه، منابع اسلامی معتبری وجود دارد قرآن کریم و روایات - که اصول، مبانی و شاخصه های اخلاقی (حرفه ای) را به صورت دقیق و گسترده بیان فرموده اند، اما متأسفانه، غفلت از این موضوع، انجام ندادن کار علمی و پژوهشی و مصداق نساختن از آن در علوم پزشکی باعث شده است تا غرب تحت عنوان «پروفشنالیسم»، همین مطالب را البته به شکل ناقص تر ولی ساختارمند - به خودمان عرضه و افتخار آن را به نام خود ثبت کند. به هر روی، نیاز کشور ما اکنون توجه ویژه به حوزه ی عملیاتی کردن اخلاق حرفه ای است وگرنه در سطح نظری تمام شاخصه های آن در مبانی دینی ما، با آن سابقه ی طولانی، برای مردم و مسئولین شناخته شده و قابل فهم است. لذا، تحقق عملی اخلاق حرفه ای علاوه بر مدیریت قوی و جدی، نیازمند تغییر نگرش افراد، تغییر برخی از ساختارها و برنامه های آموزشی و درمانی است. پیشنهاد میگردد این مهم در برنامه های توسعه و تحول از کوتاه تا بلند مدت دیده و با یک رویکرد گام به گام اجرا شود.

پروفشنالیسم یا اخلاق حرفه ای مجموعه از فضایل اخلاقی و اصول حرفه ای است که ظهور و تجلی آن را می توان در اندیشه، گفتار و رفتار فعالین حرفه های مختلف علوم پزشکی، مشاهده و درک کرد. اخلاق حرفه ای به اعمال و رفتار افراد شاغل در حرفه پزشکی ارزش و معنا می دهد و آن ها را از انجام ماشینی و مکانیک وار فعالیت ها رهایی بخشیده و به آن ها جلای انسانی و متمدانه می دهد. اخلاق حرفه ای اکنون جزء استانداردهای بسیاری از حرف علوم پزشکی تعریف شده است. گرچه اخلاق حرفه ای در ارتباط با تمام رشته های علوم پزشکی تبیین شده است، اما، جایگاه آن در رشته هایی که به طور مستقیم با انسان ها سروکار دارند، خاص و منحصر به فرد است. اعتبار و قداست پزشکی علاوه بر ماهیت علم آن، وابستگی عمیقی به ارتباطات و تعاملات انسانی دارد. هر چه ارتباطات بین فردی بیشتر باشد، اهمیت و حساسیت اخلاق حرفه ای نیز بیشتر می شود. به همین سبب است که از دیر باز شاخص های اخلاق حرفه ای در پزشکی حائز اهمیت ویژه بوده به طوری که تبلور آن در اسناد تاریخی مربوط به عهد نامه ها، سوگند نامه ها و صلاحیت های ضروری در انتخاب و پرورش دانشجوی پزشکی قابل مشاهده است. از طرف دیگر، این نقش و اهمیت ویژه اعضای گروه های پزشکی را بر آن داشته تا به عنوان یک مسئولیت اجتماعی، خود، پاسداری از حریم های اخلاق حرفه ای را که اکنون تبدیل به یک انتظار اجتماعی قوی نیز شده است، به صورت کنترل و نظارت های درون حرفه ای بر عهده بگیرند. شرافت، صداقت، قابل اعتماد بودن، مسئولیت پذیری، احترام گذاری، مهربانی، همدلی، تلاش برای تعالی، رازداری، داشتن توانایی های ارتباطی، حس تعاون و همکاری، نوع دوستی، داشتن حس حمایت گری و احترام به اتونومی دیگران از مهمترین ویژگی های اخلاق حرفه ای

مسئولیت پذیری در حرفه پزشکی

امید آسمانی، سید ضیاء الدین تابعی، محمد تقی ایمان، مرضیه معطری، فرخنده شریف، محمد خیر
دکتر امید آسمانی؛ عضو هیات علمی گروه اخلاق پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز

ارتباط با مفاهیمی تعریف می شود که آن مفاهیم معمولاً تعریفی مشخص تر و واضح تر از مفهوم خود مسئولیت پذیری دارند؛ وظیفه، تقصیر، پاسخگویی، تعهد، الزام و ... از آن جمله هستند. گرچه مسئولیت پذیری به عنوان یک مفهوم خود دارای تعریفی مشخص است اما این مفهوم می تواند در ابعاد مختلفی چون اخلاقی، فردی، اجتماعی و ... نیز تعریف بشود.

در حوزه های عملی و تجربی نیز محدود تعاریفی از این مفهوم در منابع قابل استحصال است. به عنوان مثال، رویتر (۲۰۰۲) مسئولیت پذیری فردی را «پاسخگو بودن در مقابل خود و در مقابل نیازها و بهزیستی دیگران» تعریف کرده است. تعریفی که توسط مرگler (۲۰۰۷) و در مطالعه ی پایان نامه ای او ارائه شده است نیز یکی دیگر از معدود تعاریف کاربردی موجود در منابع است. وی با بررسی منابع نظری و پژوهش در حوزه های شناختی و اخلاقی به ارائه ی تعریف مسئولیت پذیری فردی می پردازد: «توانایی فرد در شناخت و نظم بخشیدن به افکار، احساسات و رفتار خود همراه با تمایل او برای پاسخگو دانستن خود بخاطر انتخاب-هایی که کرده است و بخاطر نتایج حاصل از آن انتخاب ها». بنابراین به اعتقاد وی، مسئولیت پذیری فردی دارای چهار مؤلفه است: الف- آگاهی از و کنترل بر افکار و احساسات؛ ب- آگاهی از و کنترل بر انتخاب-هایی که منجر به رفتار می شود؛ ج- تمایل برای پاسخگو بودن نسبت به رفتار های مقرر شده و نتایج حاصل از آنها و د- آگاهی از و نگران بودن برای تأثیر این رفتارها بر دیگران.

یکی از عناصر اخلاق پزشکی مسئولیت پذیری (**Responsibility**) است. مسئولیت پذیری از مؤلفه های زندگی اجتماعی بشر است. مسئولیت پذیری به عنوان یک فضیلت اخلاقی، وابستگی عمیقی به ویژگی های بنیادی انسان ها به عنوان عامل های اخلاقی دارد (ویلیامز، ۲۰۰۸)؛ از جمله ی

فرهنگ انگلیسی آکسفورد، واژه ی مسئولیت پذیری را چنین تعریف می کند که مسئولیت پذیری، وظیفه ای است در قبال انجام دادن کاری یا مراقبت از کسی؛ به طوری که در صورت بروز مشکل و یا رخداد هر گونه اشتباهی، فرد مسئول، ممکن است مقصر شناخته شود. همچنین فرهنگ آکسفورد دو معنای دیگر را تحت عنوان مسئولیت پذیری ذکر می کند که عبارتند از:

الف: تقصیر داشتن در مورد یک اشتباه و یا هر چیز ناخوشایندی که اتفاق افتاده است ب: وظیفه ای که به دلیل یک موقعیت شغلی و غیره برای کمک به کسی و یا مراقبت کردن از او، برای فرد ایجاد شده است. فرهنگ لغت و قاموس سیچ نیز که یک نرم افزار آموزشی و پژوهشی زبان می باشد، در نسخه ۲۰۰۹ خود واژه ی مسئولیت پذیری را در سه معنا، به شرح ذیل تعریف و توصیف کرده است:

الف: مسئولیت پذیری، نیرو یا اجباری اجتماعی است که فرد را مقید و ملزم به انجام یکسری از اعمال خاص می کند که انجام آنها ناشی از همان نیروست؛

ب: مسئولیت پذیری شکلی از قابلیت اعتماد است؛ یعنی ویژگی یا خصلت پاسخگو بودن به دیگران برای چیزی و یا مسئول رفتار خود بودن؛ ج: مسئولیت پذیری، دامنه یا گستره ی جفا و صحیحی است که فعالیت های فرد در محدوده ی آن انجام می شود.

نسخه ی نرم افزاری فرهنگ آکسفورد، تاریخچه استعمال این واژه را مربوط به اواخر قرن شانزدهم میلادی می داند که در معانی «پاسخگو بودن به» و یا «مسئول بودن» استعمال می شده است. ریشه این لغت در زبان قدیمی و منسوخ فرانسوی، کلمه **responsible** و در لاتین **response** به عنوان اسم و **respondere** به عنوان فعل بوده است.

عموماً و در مطالعات تجربی، مسئولیت پذیری در

اشخاص دیگری که در ارتباط با آن‌ها زندگی می‌کنیم، قابل توضیح دادن نیست. (نورتوت، ۲۰۰۱) مسئولیت‌پذیری اخلاقی در حرفه پزشکی نیز در برگرفته‌ی الزاماتی در قبال بیماران، حرفه‌ی پزشکی و سایر همکاران در حوزه‌های مختلف علوم پزشکی است. آزار (۱۹۸۵) معتقد است که اساس و ریشه‌ی این نوع مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای، لحاظ کردن معیار گزینش در زمان انتخاب افراد برای ورود به حرفه‌ی پزشکی بوده است. او همچنین معتقد است که غالباً، ارتباط بین افراد حرفه‌ای و هنجارهایی که تک تک آنها و به طور کلی، حرفه را هدایت میکند، از طریق اعتمادی حاصل می‌شود که با پذیرش این حرفه و یا حتی نپذیرفتن آن قبلاً ایجاد شده است؛ در واقع باید گفت که این حرفه (حرفه‌ی پزشکی)، به نوعی خود و مسئولیت‌های خود را تعریف کرده است.

کم‌دقتی و کم‌اهمیت تلقی کردن مسئولیت‌پذیری در حرفه‌ی پزشکی، به راحتی می‌تواند اعتماد بیمار و جامعه را نسبت به خدمات درمانی، پزشک و حتی حرفه‌ی پزشکی خدشه دار کند و قداست و حرمت پزشکی را در اذهان مردم به چالش بکشد. امروزه ثابت شده است که فقدان اعتماد در حرفه‌ی پزشکی چه هزینه‌های اقتصادی، اجتماعی، خانوادگی و ... گزافی را می‌تواند در پی داشته باشد. از این رو، بررسی و تحلیل بسیاری از موارد واقعی اتفاق افتاده در مراکز درمانی همچون بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها و ... نشان می‌دهد که درصد قابل توجهی از مشکلات اخلاقی و کم‌کاری‌های حرفه‌ای، به نوعی مربوط به اهمال در مسئله‌ی مسئولیت‌پذیری بوده است.

اعضای حرفه‌ی پزشکی، از آن لحاظ که باید حافظ و پشتیبان سلامتی، ناموس، جسم، جان و روح و روان آحاد مردم جامعه باشند، در لوای یک قرارداد ضمنی، از طرف جامعه، متعهد به رعایت اصول حرفه‌ای و اخلاقی خاص می‌شوند؛ این اصول به نوعی مسئولیت‌های این حرفه را در قبال آحاد مردم جامعه بر می‌شمرد. به طور کلی، بزرگترین مسئولیت‌های اعضای جامعه پزشکی، در رابطه با بیماران تحقق می‌یابد؛ پذیرش بیمار از جانب یک پزشک، از طرفی به معنای پذیرش اجرای استانداردهای پزشکی به عنوان مسئولیت حرفه‌ای پزشک در قبال بیمار و از طرف دیگر به معنای پذیرش مسئولیت بیماری و سلامت بیمار

آن ویژگی‌ها می‌توان به داشتن اراده و اختیار در انتخاب آزاد، برخورداری از نعمت اندیشه و عقل و همچنین اجتماعی بودن زندگی انسان اشاره کرد. از دیدگاه اخلاقی، مسئولیت‌پذیری، صفت و ویژگی‌ای است که در رابطه با وظایف ما در قبال دیگران تعریف می‌شود؛ وظایفی که خود ما، همیشه در انتخاب آنها نقش فعالی نداریم، گاهی برای انجام آنها آمادگی لازم را کسب نکرده ایم و یا حتی نمیتوانیم در مورد آنها توضیح کاملی ارائه بدهیم؛ اما با وجود این، اغلب تقاضای زندگی کردن با آنها را داریم (کلانسیواسونسون، ۲۰۰۷). مسئولیت‌پذیری علاوه بر اینکه به عنوان یک ویژگی عمومی، شامل همه‌ی افراد جامعه می‌شود و اعمال و رفتار آنها را به عنوان یک شهروند، در بر می‌گیرد، جنبه‌های اختصاصی تری نیز دارد که تنها، شامل افراد یا گروه‌های خاصی از افراد یک جامعه می‌شود؛ پزشکان، معلمان، قضات، تولیدکنندگان کالا و خدمات و ... از جمله گروه‌هایی هستند که به واسطه حرفه و یا شغل خود، واجد مسئولیت‌های ویژه و خاصی هستند که آن مسئولیتها در مورد سایر افراد و گروه‌های اجتماعی، مصداق پیدا نمی‌کند.

مسئولیت‌پذیری یکی از ارکان تعهد حرفه‌ای در پزشکی است (تیسلتوت و اسپنسر، ۲۰۰۸). ارتباط پزشک-بیمار، یکی از انواع خاص ارتباطات انسانی است و همان طور که اشاره شد، مسئولیت‌ها و هنجارهای مخصوص به خود را بر می‌تابد. هنجارهای حرفه‌ای و الزامات اخلاقی نانوشته و بعضاً مکتوب و رسمیت یافته‌ای که بر ارتباط پزشک و بیمار حاکم است، تلاش دارد تا طرفین این ارتباط را به مسئولیت‌پذیری‌های ارتباطی آن پایبند کرده و به شناخت، ارزیابی و پیشگیری از علل مختل‌کننده‌ی این ارتباط کمک کند. منشور «تعهد حرفه‌ای پزشکی در هزاره‌ی جدید» که در سال ۲۰۰۲ توسط بنیاد بُرد پزشکی داخلی آمریکا، بنیاد دانشکده پزشکی آمریکا-جامعه پزشکی داخلی آمریکا و اتحادیه پزشکی داخلی اروپا نوشته شد، نمونه‌ای از اصول حرفه‌ای است که به بیان ده مسئولیت خاص اعضای جامعه پزشکی می‌پردازد.

(پروژه بنیاد ABIM، ۲۰۰۲)

مفهوم مسئولیت‌پذیری در حرفه‌ی پزشکی، مفهوم مسئولیت‌پذیری اخلاقی را نیز در بر می‌گیرد. درک مفهوم مسئولیت‌پذیری اخلاقی، بدون درک مفهوم رویارویی با نیازهای واقعی و قریب الوقوع

بنابراین یکی از راهکارهای مهم و اساسی در آموزش و تربیت کارآمد دانشجویان پزشکی، شناخت ابعاد مختلف مسئولیت و مسئولیت پذیری و عوامل مؤثر بر آن در حوزه آموزش پزشکی می باشد. در این راستا، تبیین فرآیند مسئولیت پذیری در دانشجویان پزشکی، می تواند به شناخت بهتر واقعیت های موجود و در نتیجه، توان مند سازی دست اندرکاران آموزش پزشکی، به جهت ارائه برنامه های آموزشی کارآمدتر، کمک کند و ایشان را در کنترل هر چه بیشتر عوامل منفی و آسیب رسان و تقویت عوامل مثبت و مفید یاری برساند.

می باشد (ازار، ۱۹۸۵) (مک میلان، ۱۹۹۵) از آنجا که هر یک اعضای سیستم بهداشت و درمان نسبت به انجام تعهدات خود دارای مسئولیت های فردی مشخص هستند (لینچ، ۲۰۰۹) دانشجویان پزشکی نیز برای انجام وظایف و تکالیف حرفه ای خود، دارای مسئولیت های فردی می باشند. به عبارت دیگر، مسئولیت پذیری حکم می کند که هر دانشجو، شخصا برای برآوردن انتظاراتی که برای نقش او در سیستم - به عنوان یک دانشجوی پزشکی - تعریف شده است، مسئولیت پذیر باشد. بنابراین، می توان مسئولیت فردی هر دانشجو در انجام وظایف آموزشی خود در حوزه ی بالین را تحت عنوان مسئولیت پذیری حرفه ای او در بالین تعریف کرد. تفاوت های تربیتی، فرهنگی و اجتماعی دانشجویان پزشکی در بدو ورود به دانشگاه، اقتضا میکند که مسئولین آموزشی با طیفی وسیع از مسئولیت پذیری در دانشجویان مواجه باشند. آموزش های دوره ی عمومی و تخصصی پزشکی که به دو صورت نظری و عملی انجام می شود، باید به گونه ای ارائه و برنامه ریزی شود که با ارتقای حس مسئولیت پذیری در دانشجویان؛ مسئولیت پذیری حرفه ای و اخلاقی آنها را عملا بالا برده و در راستای اهداف مقدس این حرفه، به استانداردهای لازم برساند.

وب سایتهای مجلات مرکز تحقیقات سیاستگذاری سلامت

Shiraz E Medical Journal
SEMJ is a peer reviewed online quarterly journal published by Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran
ISSN: 1735-1391

شیراز، دانشگاه علوم پزشکی شیراز
SHIRAZ UNIVERSITY OF MEDICAL SCIENCES

مرکز تحقیقات سیاستگذاری سلامت
Health Policy Research Center

<http://emedicalj.com>

مجله کلید سلامت
Health Policy Research Journal

شیراز، دانشگاه علوم پزشکی شیراز
SHIRAZ UNIVERSITY OF MEDICAL SCIENCES

مرکز تحقیقات سیاستگذاری سلامت
Health Policy Research Center

<http://hkj.sums.ac.ir>

Women's Health Bulletin
The Official Journal of Shiraz University of Medical Sciences
pISSN: 2345-5136
eISSN: 2382-9990

شیراز، دانشگاه علوم پزشکی شیراز
SHIRAZ UNIVERSITY OF MEDICAL SCIENCES

مرکز تحقیقات سیاستگذاری سلامت
Health Policy Research Center

<http://womenshealthbulletin.com>

International Journal of School Health
The Official Journal of Shiraz University of Medical Sciences
eISSN: 2383-1219
pISSN: 2345-5152

شیراز، دانشگاه علوم پزشکی شیراز
SHIRAZ UNIVERSITY OF MEDICAL SCIENCES

مرکز تحقیقات سیاستگذاری سلامت
Health Policy Research Center

INTERNATIONAL JOURNAL OF SCHOOL HEALTH

<http://intjsh.com>

Social Pharmacy Journal

<http://socialpharmacyjournal.com>

WOMEN'S HEALTH
Bulletin

WOMEN'S HEALTH Bulletin

Number 1, Volume 1, Issue 1, April 2014

p-ISSN: 2343-5136
e-ISSN: 2182-9648

womenshealthbulletin.com

p-ISSN: 2345-5152

INTERNATIONAL JOURNAL OF
SCHOOL HEALTH

INTERNATIONAL JOURNAL OF SCHOOL HEALTH

Number 1, Volume 1, Issue 1, June 2014

آشنایی با

مفاهیم فارماکوپیدمیولوژی

مؤلفان:

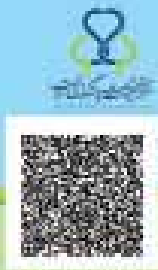
دکتر پیام پیمانی
دکتر سیامک صبور
دکتر میر علیمحمد سبزیانی
دکتر مجتبی مجتهد زاده
دکتر کامران باقوری لنکرانی

گروه نویسندگان:

دکتر فانک فهیمی
دکتر مهرداد جمیدی
دکتر ابراهیم صالحی فر

با همکاری:

دکتر محمد صالحی مرزبجرائی

www.health-policy.org

6

6th
Reviewing Barriers of
Traffic Accidents
Challenges and Strategies
چشم‌انداز سیاست‌های سلامت
موانع و راهکارهای
تصادفات ترافیکی

ایمنی در سال‌مندان

Elderly Safety

شهر آذرماه ۱۳۹۴
February 2018 - Shiraz, Iran

بهداشت بهداشت

دانش و تجارب مدیران ارشد و خبرگان در روند

توسعه شبکه های بهداشتی ایران

مؤلفان:

کامران باقری لنگرانی
رحمت الله حاجتی
سید محمد علویان
حسام زینعلی بیرو خاکی
محمدعلی فیاض بخش
محمدحسین شایقی
بهنام هنریز
سولماز قهرمانی

طراح: فرحناز کزازی

بهبود وضعیت شاخص های بهداشتی در کشور، مرهون تلاش های افرادی است که شاید هیچ گاه نامی از آن ها برده نشده باشد، ولی اثر اقدامات ایشان، به میلیون ها نفر از مردم ایران زندگی بخشیده است. هرچند آن چه ما میبینیم، اثرات اقدامات این بزرگان است و لیکن دانش و تجارب آن ها که اندوخته سالیان متمادی خدمت آن ها است، گنجینه ارزشمندی است که تلاش برای حفظ و نشر آن، وظیفه مهمی است که سرمایه ای ارزشمند برای آیندگان ایجاد خواهد نمود. کتاب **بهداشت بهداشت** به بخش کوچکی از این فعالیت ها پرداخته است.

مقتاضیان جهت خرید کتاب فوق به آدرس: شیراز، میدان امام حسین، دانشکده پزشکی، ساختمان شماره ۲۵، طبقه ۸، مرکز تحقیقات سیاستگذاری سلامت مراجعه نمایند.
شماره تماس: ۰۷۱۳۲۳۰۹۶۱۵

فراخوان ارسال مقاله سمینار بین المللی

پزشک خانواده

محورهای سمینار:

- فلسفه پزشک خانواده
- آموزش پزشکی و پزشک خانواده
- نظام انگیزی و مالی پزشک خانواده
- پزشک خانواده و پوشش همگانی سلامت
- ارزیابی و نقد تجارب بین المللی، ملی و استانی در پزشک خانواده

آخرین مهلت ارسال خلاصه مقاله
۳۰ مهر ۹۴

تاریخ برگزاری سمینار: ۶ و ۷ دی ماه ۱۳۹۴

محل برگزاری سمینار: شیراز، مجتمع ولایت

Website: familyphysician.sums.ac.ir

Email: familyphysician.conference@gmail.com

ادرس دبیرخانه:

شیراز، میدان امام حسین، دانشکده پزشکی، ساختمان شماره ۲، طبقه ۸، مرکز تحقیقات سیاستگذاری سلامت
تلفکس: ۰۷۱۳۳۳۰۹۶۱۵